

Верховний
Суд

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Ян БЕРНАЗЮК,
суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Національна школа суддів України

ПРОГРАМА

тренінгу для тренерів «Захист соціальних та інших прав військовослужбовців»

(29 вересня 2022 року)

Досліджуючи право на соціальних захист, яке реалізується кожним протягом всього життя, фактично, від моменту народження, насамперед варто максимально уважно аналізувати відповідні положення Конституції України та рішення Конституційного Суду України, які стосуються її застосування та є продовженням духу та букви Основного Закону України.

Як справедливо зазначає Альберт Єзеров, феномен Конституції, головним чином, полягає у тому, що вона становить систему базових цінностей, покликаних обмежувати будь-які прояви свавілля публічної влади задля гарантій людських прав.

Альберт Єзеров. Застосування Конституції України під час здійснення адміністративного судочинства.

[URL:https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Zastosy_v_Konstitycii.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Zastosy_v_Konstitycii.pdf)

Важливість права на соціальний захист підтверджується як (1) кількістю осіб, які реально претендують (розраховують) на реалізацію цього права, так і (2) обсягами фінансових ресурсів державного бюджету України, бюджету Пенсійного фонду України, місцевих бюджетів, які спрямовуються на такі цілі.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Конституції України забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу.

Саме однакове розуміння положень Конституції України фізичною особою, що, як правило, розраховує на допомогу в сфері соціального захисту, та суб'єктом владних повноважень, що зобов'язаний забезпечувати в межах своєї компетенції реалізацію цього захисту, дозволяє **уникати непорозумінь** та, відповідно, судових спорів, а також сприяє **справедливому розподілу суспільних благ** та **зростанню рівня довіри до держави**, як однієї з найважливіших засад її існування та розвитку.

Цьому мають сприяти, зокрема:

➤ Якість законодавства

➤ Ефективна правозастосовча діяльність органів соціального захисту

➤ Єдність практики Верховного Суду

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ, ЯКІ РОЗКРИВАЮТЬ ПОНЯТТЯ «ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ»

Текстуальний аналіз Конституції України показує, що у ній, щонайменше, **27 разів** згадуються слова «соціальний», «пенсійний», «життєвий» або однокореневі в контексті досліджуваного питання.

Переважна більшість конституційних норм, які містять такі слова, спрямовані на встановлення гарантій реалізації статті 1 Основного Закону України, яка безпосередньо визначає, що Україна є соціальною державою (чотири інші характеристики нашої держави визначають її як суверенну, незалежну, демократичну та правову).

Також важливо, що відповідно до частини першої 1 статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою **соціальною** цінністю.

При цьому, можна стверджувати, що п'ять конституційних норм містять прямі зобов'язання України гарантувати свій статус як соціальної держави (передбачають реальні механізми підтримки конкретних груп громадян):

- держава забезпечує **соціальний** захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей (частина п'ята статті 17);
- рівність прав жінки і чоловіка забезпечується встановленням для жінок **пенсійних** пільг (частина друга статті 24);

- громадяни мають право на **соціальний** захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (частина перша статті 46);
- утримання та виховання **дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування**, покладається на державу (частина третя статті 52).

Додатково до цієї групи конституційних норм варто віднести статтю 16, згідно з якою подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Аналіз цих положень дозволяє стверджувати, що Україна на конституційному рівні взяла спеціальні зобов'язання щодо соціального захисту окремих 10 (десяти) груп громадян:

- ❖ жінки;
- ❖ військовослужбовці;
- ❖ члени сімей військовослужбовців;
- ❖ особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- ❖ особи, які повністю, частково або тимчасово втратили працездатність;
- ❖ особи, які втратили годувальника;
- ❖ особи, які мають статус безробітного;
- ❖ особи, які досягли старості (пенсіонери);
- ❖ діти-сироти;
- ❖ діти, позбавлені батьківського піклування.

При цьому, такі зобов'язання мають екстериторіальний статус, оскільки відповідно до частина третя статті 25 Основного Закону Україна наша держава гарантує піклування та захист громадян, які перебувають за її межами.

Важливо звернути увагу на те, що Конституція України визначила не тільки коло осіб, але і встановила мінімальні розміри соціального захисту, які гарантуються в нашій державі для таких осіб.

Так, в Україні пенсії, інші види **соціальних** виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати **рівень життя, не нижчий** від прожиткового мінімуму, встановленого законом (частина третя статті 46); кожен має право на **достатній життєвий рівень** для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг та житло (частина перша статті 48).

Таким чином, мінімальними конституційними стандартами соціального захисту в Україні є право на отримання особою, що потребує допомоги, щомісяця від держави виплати у розмірі, не меншому від прожиткового мінімуму, але такому, що дозволяє отримати достатнє харчування, одяг та житло.

У Конституції України також унормовано механізми, які повинні гарантувати мінімальний соціальний захист і створювати реальні передумови реалізації взятих державою у цій сфері зобов'язань.

До таких положень Основного Закону України слід віднести гарантію, згідно з якою держава забезпечує **соціальну** спрямованість економіки (частина четверта статті 13), а також те, що право на соціальний захист гарантується загальнообов'язковим державним **соціальним** страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення (частина друга статті 46).

Якщо **соціальна спрямованість економіки** є загальним конституційним принципом, який передбачає солідарну відповідальність держави та бізнесу за увагу до людини в аспекті її захищеності від ситуації, за якої неможливо самотійно задовольнити потреби, що охоплені поняттям соціальної захищеності, то **інститут загальнообов'язкового державного соціального страхування** охоплює собою складну та конкретну (законодавчо визначену) систему акумулювання та витрачання коштів для гарантування конституційного права на соціальний захист.

У Конституції України додатково закріплено низку **непрямих фінансових механізмів**, які повинні гарантувати з боку держави соціальний захист її громадян:

- право на **соціальний** захист гарантується створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними (частина друга статті 46);

У Конституції України додатково закріплено низку **непрямих фінансових механізмів**, які повинні гарантувати з боку держави соціальний захист її громадян:

- громадянам, які потребують **соціального** захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону (частина друга статті 47);
- охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних **соціально-економічних** програм (частина друга статті 49).

Таким чином, опосередковано право на соціальний захист в Україні також забезпечується за рахунок фінансування державою через відповідні програми закладів для догляду за непрацездатними, закладів охорони здоров'я, а також створення механізмів забезпечення громадян житлом.

Слід виділити також інші допоміжні конституційні механізми, спрямовані на створення гарантій реалізації в Україні права на соціальний захист:

- громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх ... **соціально-економічних** прав та інтересів (частина третя статті 36);
- ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і **соціальних** інтересів (частина перша статі 44).

Крім того, Основний Закон України містить дві норми, які передбачають зобов'язання самих фізичних осіб гарантувати частину соціального захисту членів своїх сімей:

- батьки зобов'язані **утримувати** дітей до їх повноліття (частина друга статті 51);
- повнолітні діти зобов'язані **піклуватися** про своїх непрацездатних батьків (частина друга статті 51).

ОСОБЛИВІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ КОДЕКСУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Відповідно до ст. ст. 12, 263 цього Кодексу справами незначної складності є справи щодо:

➤ суд розглядає за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи (у письмовому провадженні) справи щодо:

оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання:

пенсійних виплат,

соціальних виплат непрацездатним громадянам,

виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням,

---

виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат,

доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

Відповідно до ч. 1 ст. 371 цього Кодексу

негайно виконуються рішення суду про присудження виплати пенсій, інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів - у межах суми стягнення за один місяць;

Відповідно до ч. 1 ст. 381 цього Кодексу

поворот виконання рішення про присудження виплати пенсій чи інших періодичних платежів з Державного бюджету України або позабюджетних державних фондів, допускається, якщо скасоване рішення було обґрунтовано повідомленими позивачем завідомо неправдивими відомостями або поданими ним підробленими документами.

Варто також згадати положення частини п'ятої статті 131-2 Конституції України, в якій передбачено, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у справах щодо захисту **соціальних** прав.

Так, відповідно до частини другої статті 57 Кодексу адміністративного судочинства України у справах незначної складності, зокрема, щодо захисту соціальних права, представником може бути не адвокат, а будь-яка фізична особа, яка має адміністративно процесуальну дієздатність.

Важливо, що Конституція України спеціально виділяє шість видів суб'єктів, до компетенції (відання) яких безпосередньо належить забезпечення реалізації права на соціальний захист, а саме,

- Верховна Рада України,
- Кабінет Міністрів України,
- місцеві державні адміністрації,
- обласні та районні ради,
- органи Автономної Республіки Крим,
- територіальні громади села, селища та міста (безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування).

Такий висновок підтверджується наступними положеннями Основного Закону України:

до повноважень **Верховної Ради України** належить

- затвердження загальнодержавних програм **соціального** розвитку (пункт 6 частини першої статті 85);
- виключно законами України визначаються основи **соціального** захисту, форми і види **пенсійного** забезпечення (пункт 6 частини першої статті 92);
- виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків (частина друга статті 95);

Кабінет Міністрів України

- забезпечує проведення політики у сфері **соціального** захисту (пункт 3 частини першої статті 116) та розробляє і здійснює загальнодержавні програми **соціального** розвитку України (пункт 4 частини першої статті 116);
- місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують виконання державних і регіональних програм **соціально**-економічного розвитку (пункт 3 частини першої статті 119)

обласні та районні ради

- затверджують програми **соціально**-економічного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання (частина друга статті 143);
- до відання Автономної Республіки Крим належить розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань **соціально**-економічного розвитку (пункт 5 частини першої статті 138);
- територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування затверджують програми **соціально**-економічного розвитку і контролюють їх виконання (частина перша статті 143).

Таким чином, Конституція України у сфері соціального захисту «програмує» складну дворівневу систему **на загальнодержавному** (Кабінет Міністрів України основний розробник та виконавець (спільно з місцевими державними адміністраціями) відповідних законів у окресленій сфері, які приймає виключно Верховна Рада України) **та місцевому** (місцеві державні адміністрації основні розробники регіональних актів законодавства в окресленій сфері, що затверджуються відповідними територіальними громадами, як правило, через обрані колегіальні органи місцевого самоврядування) рівнях.

Інші положення Конституції України, які безпосередньо стосуються питання конституційного права на соціальний захист (частина перша та частина третя статті 95):

- бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами,
- держава прагне до збалансованості бюджету України.

Таким чином, Конституція України безпосередньо закріплює низку концептуальних видів гарантій, спрямованих на реалізацію статусу України як соціальної держави та, відповідно, права кожного на соціальний захист, яке досить тісно пов'язане з:

- правом на життя (стосується підтримки найбільш уразливих категорій громадян),
- материнства (стосується підтримки жінок), а також
- національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України (стосується підтримки військовослужбовців та членів їх сімей).

До таких видів гарантій відносяться:

1. унормування прямих зобов'язань держави щодо гарантування права на соціальний захист;

2. виділення окремих груп громадян, які мають безумовне право на соціальний захист;

3. встановлення мінімальних стандартів соціального захисту з урахуванням потреб кожної категорії суб'єктів соціального захисту;

До таких видів гарантій відносяться:

4. закріплення конкретних механізмів реалізації зобов'язань держави у сфері соціального захисту;

5. визначення непрямих фінансових механізмів, які повинні гарантувати з боку держави право на соціальний захист;

6. окреслення інших допоміжних конституційних механізмів, спрямованих на створення гарантій реалізації в Україні права на соціальний захист;

7. покладення на шість окремих суб'єктів повноважень щодо забезпечення реалізації особою права на соціальний захист та, відповідно, унормування дворівневої системи на загальнодержавному та місцевому рівнях.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ОСНОВНОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ СТОСОВНО ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ АБО ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДНИХ НОРМ У СПРАВАХ ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ (КОНСТИТУЦІЙНІСТЬ) АКТІВ ЗАКОНОДАВСТВА

За даними, які розміщені на офіційному вебпорталі Верховної Ради України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/tt79022>), станом 29 вересня 2022 року (на 02 березня 2021 року) Конституційним Судом України ухвалено 402 (385) рішень, з аналізу яких вбачається, що з них, щонайменше, 51 (46) рішення (додаток 1) стосується питань соціального захисту (тлумачення та застосування положень Конституції України, що прямо або опосередковано розкривають гарантій реалізації статті 1 Основного Закону України, яка закріплює за Україною статус соціальної держави).

Аналіз всіх цих рішень дозволяє виділити основні принципи, які застосовує Конституційний Суд України у процесі вирішення складних питань, пов'язаних з реалізацією права на соціальний захист.

Так, Суд використав та деталізував власні підходи до наступних **принципів**, всі з яких охоплені принципом верховенства права (правовладдя):

- принцип прямої дії норм Конституції України,
- принцип справедливості (гуманізму),
- принцип соціальної держави (розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України),
- принцип рівності (заборони дискримінації),
- принцип довіри особи до держави (державної влади),

Так, Суд використав та деталізував власні підходи до наступних *принципів*, всі з яких охоплені принципом верховенства права (правовладдя):

- принцип пропорційності (між соціальним захистом громадян та фінансовими можливостями держави, перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів особи і усього суспільства),
- принцип збалансованості (стан справедливого балансу між загальними інтересами суспільства й обов'язком захищати права людини, не порушуючи при цьому сутності права на соціальний захист),
- принцип правової (юридичної) визначеності (передбачності),
- принцип правомірних (легітимних) очікувань,
- принцип законності.

Серед цих рішень два стосуються безпосередньо тлумачення Конституції України:

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Кабінету Міністрів України про офіційне тлумачення положення частини другої статті 95 Конституції України та словосполучення "збалансованість бюджету", використаного в частині третій цієї статті (справа про збалансованість бюджету) від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України № 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року.

Ці два рішення Конституційного Суду України суттєво «дисонують» з переважною більшістю інших рішень цього Суду, оскільки містять загальну позицію, яка полягає у тому що, за певних умов, право на соціальний захист може бути обмежене (звужене) з огляду на положення статті 95 Конституції України, яка, зокрема, передбачає, що бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами; держава прагне до збалансованості бюджету України.

Зокрема, у рішенні Конституційного Суду України

від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 сформульовано наступні позиції:

1. У частині третій статті 95 Конституції України словосполучення «збалансованість бюджету» використовується в контексті «держава прагне до збалансованості бюджету України». Аналіз термінів «баланс», «збалансувати», «бюджет збалансований» свідчить, що збалансованість бюджету (держави, регіону) передбачає рівномірне (паритетне) співвідношення між його видатковою і доходною частинами, дотримання відповідності видатків доходам, проте не виключає при цьому можливості прийняття бюджету з перевищенням видатків над доходами і навпаки (з дефіцитом або профіцитом).

Зокрема, у рішенні Конституційного Суду України

від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 сформульовано наступні позиції:

2. Правова природа бюджету не може обмежуватися лише фінансово-економічною складовою. Бюджет - це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Зокрема, у рішенні Конституційного Суду України

від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 сформульовано наступні позиції:

3. Закон про Державний бюджет України як правовий акт, що має особливий предмет регулювання (визначення доходів та видатків на загальносуспільні потреби), створює належні умови для реалізації законів України, інших нормативно-правових актів, ухвалених до його прийняття, які передбачають фінансові зобов'язання держави перед громадянами і територіальними громадами. Саме у виконанні цих зобов'язань утверджується сутність держави як соціальної і правової.

Зокрема, у рішенні Конституційного Суду України

від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 сформульовано наступні позиції:

4. Загальносуспільні потреби, до яких належить і забезпечення права на соціальний захист громадян України, проголошений у статті 46 Конституції України, передбачаються у державних програмах, законах, інших нормативно-правових актах. Визначення відповідних бюджетних видатків у законі про Державний бюджет України не може призводити до обмеження загальносуспільних потреб, порушення прав людини і громадянина, встановлених Конституцією України, зокрема щодо забезпечення рівня життя для осіб, які отримують пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, не нижчого від прожиткового мінімуму, визначеного законом.

Зокрема, у рішенні Конституційного Суду України

від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 сформульовано наступні позиції:

5. Положення частини третьої статті 95 Конституції України «держава прагне до збалансованості бюджету України» у системному зв'язку з положеннями частини другої цієї статті, статті 46 Конституції України треба розуміти як намагання держави при визначенні законом про Державний бюджет України доходів і видатків та прийнятті законів, інших нормативно-правових актів, які можуть вплинути на доходну і видаткову частини бюджету, дотримуватися рівномірного співвідношення між ними та її обов'язок на засадах справедливого, неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами, територіальними громадами враховувати загальносуспільні потреби, необхідність забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя.

Висновки, що містяться у цьому рішенні Конституційного Суду України, були неодноразово застосовані Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду, зокрема, у **постановах від 20 грудня 2018 року в справі №577/3713/16-а та від 07 лютого 2019 року у справі №750/6379/16-а.**

У свою чергу, в Рішенні Конституційного Суду України

№ 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року зазначені вище правові позиції цього Суду було доповнено новими:

1. Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди у суспільстві.

У свою чергу, в Рішенні Конституційного Суду України

№ 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року зазначені вище правові позиції цього Суду було доповнено новими:

2. Основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї.

3. Положення статей 13, 46 та 48 Основного Закону України конкретизують конституційне визначення України як соціальної держави, що передбачає участь суспільства в утриманні тих осіб, які через непрацездатність або з інших незалежних від них причин не мають достатніх засобів для існування.

У свою чергу, в Рішенні Конституційного Суду України

№ 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року зазначені вище правові позиції цього Суду було доповнено новими:

4. Соціальний захист державою осіб, які мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, охоплює комплекс заходів, які здійснює держава в межах її соціально-економічних можливостей.

5. У частині першій статті 8 Конституції України встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права, одним із елементів якого є принцип пропорційності, який у сфері соціального захисту означає, зокрема, що заходи, передбачені в нормативно-правових актах, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею.

У свою чергу, в Рішенні Конституційного Суду України

№ 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року зазначені вище правові позиції цього Суду було доповнено новими:

6. Конституційний Суд України виходить з того, що за рахунок бюджетних джерел забезпечується соціальний захист широких верств населення країни, серед яких особи, що отримують пенсії та інші види соціальних виплат та допомоги. Це зобов'язує державу дотримуватися частин першої, третьої статті 95 Основного Закону України, згідно з якими бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами; держава прагне до збалансованості бюджету України.

7. Зміна механізму нарахування соціальних виплат та допомоги повинна відбуватися відповідно до критеріїв пропорційності та справедливості і є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнів власне сутність змісту права на соціальний захист.

У свою чергу, в Рішенні Конституційного Суду України

№ 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року зазначені вище правові позиції цього Суду було доповнено новими:

8. Положення статті 1, частин першої, третьої статті 95 Конституції України в системному зв'язку з положеннями статті 3, частини першої статті 17, частини третьої статті 22 та статей 46, 48 Основного Закону України треба розуміти так, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальнооспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги - принципам пропорційності і справедливості.

Конституційний Суд України у цих двох рішеннях також використав уже напрацьовані раніше власні позиції:

- види і розміри соціальних послуг та виплат потерпілим, які здійснюються і відшкодовуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, встановлюються державою з урахуванням його фінансових можливостей (Рішення від 08.10.08 № 20-рп/2008);
- розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави; передбачені законами соціально-економічні права не є абсолютними; механізм реалізації цих прав може бути змінений державою, зокрема, через неможливість їх фінансового забезпечення шляхом пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства. Крім того, такі заходи можуть бути обумовлені необхідністю запобігання чи усунення реальних загроз економічній безпеці України, що згідно з частиною першою статті 17 Конституції України є найважливішою функцією держави (Рішення від 26.12.11 № 20-рп/2011).

Висновки, що містяться у Рішенні Конституційного Суду України № 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року, були неодноразово застосовані Великою Палатою Верховного Суду, зокрема, у постановах від 11 грудня 2019 року у справі № 240/4946/18 (Пз/9901/56/18), від 18 березня 2020 року у справі № 240/4937/18, від 20 травня 2020 року у справі № 815/1226/18 та від 13 січня 2021 року у справі № 440/2722/20 (Пз/9901/14/20), а також Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду, зокрема, у постановах від 18 жовтня 2018 року у справі № 534/843/17, від 29 жовтня 2018 року у справі № 703/4523/16-а та 21 жовтня 2020 року у справі № 810/4202/18.

Крім того, висновки, що містяться у Рішенні Конституційного Суду України № 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року, були неодноразово застосовані цим Судом у своїх наступних рішеннях, зокрема, від 22 травня 2018 року № 5-рп/2018, від 7 листопада 2018 року та від 22 квітня 2020 року № 3-р(І)/2020.

Постанови Верховної Ради України

Згадувана вище «резонансність», зокрема, Рішення Конституційного Суду України №3-рп/2012 від 25 січня 2012 року створило прецедент, згідно з яким його було оцінено Парламентом шляхом прийняття Постанови Верховної Ради України «Про реагування на факти порушення суддями Конституційного Суду України присяги судді» від 24 лютого 2014 року № 775-VII.

Так, у проголосованій Постанові містяться, зокрема, наступні положення:

- Рішенням від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 Конституційний Суд України дозволив Кабінету Міністрів України «вручну» регулювати рівень соціальних виплат, притому що раніше Конституційний Суд України приймав з цього питання прямо протилежні рішення. Тим самим судді Конституційного Суду України фактично порушили право громадян на соціальний захист та достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, які передбачені статтями 46 та 48 Конституції України.

Крім того, констатуємо, що судді Конституційного Суду України, які приймали вищезазначені Рішення, порушили приписи статей 3, 19, 147-153 Конституції України, що є незабезпеченням верховенства Конституції України, порушенням обов'язку захищати конституційний лад держави, конституційні права та свободи людини і громадянина і протирічить змісту присяги судді Конституційного Суду України, чесному і сумлінному виконанню обов'язків судді Конституційного Суду України, Верховна Рада України постановляє:

відповідно до пункту 5 частини п'ятої статті 126 Конституції України достроково припинити повноваження та звільнити з посад 5 (п'ять) суддів Конституційного Суду України у зв'язку з порушенням ними присяги;

запропонувати виконуючому обов'язки Президента України достроково припинити повноваження та звільнити з посад 2 (двох) суддів Конституційного Суду України у зв'язку з порушенням ними присяги судді, які були призначені Президентом України;

запропонувати Раді суддів України у триденний строк скликати позачерговий з'їзд суддів України, на якому розглянути питання дострокового припинення повноважень та звільнення з посад 5 (п'ять) суддів Конституційного Суду України у зв'язку з порушенням ними присяги судді, які були призначені з'їздом суддів України.

Рішення Конституційного Суду України

Мотивувальна частина Рішення Конституційного Суду України

(Велика Палата) у справі про мінімальний посадовий оклад (тарифну ставку від 15 липня 2021 року № 2-р/2021 п.п. 6.1, 6.2):

Юридичні позиції Конституційного Суду України, що стосуються окремих аспектів розуміння України як соціальної держави, конституційних гарантій реалізації та захисту соціальних прав, полягають, зокрема, у такому:

Соціальний захист пов'язується з неможливістю мати заробіток (трудоий дохід), його втратою чи недостатнім рівнем життєвого забезпечення громадянина і непрацездатних членів його сім'ї, зокрема у випадку безробіття як соціально-економічного явища" (перше речення абзацу третього пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009);

Основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї" (абзац другий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012);

Соціальна орієнтованість держави та принцип соціальної солідарності не можуть замінити особисту відповідальність людини за власну долю та добробут своєї сім'ї. Державна система соціального захисту має заохочувати і не повинна стримувати прагнення особи покращити умови життя для себе і своєї сім'ї" (абзац перший пункту 6 мотивувальної частини Рішення від 7 листопада 2018 року № 9-р/2018).

Соціальна держава ґрунтується, зокрема, на принципах соціальної справедливості та соціальної відповідальності.

Такі конституційні цінності, як відповідальність держави перед людиною за свою діяльність та обов'язок держави утверджувати й забезпечувати права і свободи людини, не заперечують ідеї відповідального ставлення людини до свого життя, зокрема шляхом забезпечення особистого та сімейного добробуту власною працею.

Зазначені положення Основного Закону України зобов'язують державу створити ефективну систему соціального захисту різних категорій осіб, яка сприяла б узгодженню рівня їхнього життя з реалізацією права на достатній життєвий рівень для них та їхніх сімей шляхом надання відповідного соціального забезпечення.

Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 7 квітня 2021 року № 1-р(II)/2021 у справі гарантій соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

Зміст і обсяг соціальних прав у сучасній державі визначаються не тільки амбіціями політичних сил після останніх чи напередодні наступних виборів, а й деякими об'єктивними чинниками – ступенем солідарності суспільства з особою, з одного боку, та економічними можливостями суспільства й доступними ресурсами, з іншого боку.

У соціальних правах більшою мірою проявляється ступінь соціального та економічного розвитку суспільства, ніж у інших групах прав людини.

Хоча доступ до ресурсів є умовою гарантії всіх видів прав людини (наприклад, право на життя залежить від діяльності оснащеної поліції та інших безпекових органів, які вимагають постійного державного фінансування), однак соціальні права супроводжуються додатковою ресурсною ознакою, яка "невидима" в інших групах прав людини - ресурс прикладається до конкретної категорії осіб, виходячи з їх індивідуального статусу (наприклад, студенти, пенсіонери, особи з інвалідністю).

У свою чергу судові рішення стосовно соціальних прав, по суті, стосуються перерозподілу ресурсів, які завжди є обмеженими. Йдеться про пошук балансу між індивідуальними інтересами кожного на гідне життя, яке може бути піддане свавільному посяганню через неприпустиме зниження встановлених стандартів, та публічним інтересом, за яким стоять платники податків. Як не допустити, з одного боку, жорстоке і нелюдське ставлення до особи, позбавленій можливості нормально харчуватися, мати дах над головою та мати доступ до елементарної медичної допомоги, щоб не жити в страху за завтрашній день, а, з іншого боку, як не допустити "жорстоке ставлення до платників податків" (англійський вислів) - суди нерідко позбавлені інструментів вирішення подібних складних суспільних питань, які є предметом політичного вибору.

Очевидно, що за допомогою юридичних аргументів непросто вирішити, що є справедливіше (що є більш «конституційнішим»?!) - право на допомогу матері з першою дитиною чи лише з другою, чи розмір такої допомоги слід подвоїти (чи потроїти) при народженні третьої дитини. Все це може бути більш оптимально вирішено в рамках демократичного політичного процесу, оскільки йдеться про формування і здійснення державної політики, втіленої у рішеннях органів державної влади (парламенту, уряду), яким доступні знання про реальну економічну ситуацію, наявність ресурсів і які спроможні чіткіше сприймати уявлення суспільства про справедливість із цих питань.

Вцілому аналіз рішень Конституційного Суду України, які стосуються права на соціальний захист, дає підстави для висновку, що станом на сьогодні вироблено низку чітких та однозначних підходів до широкого розуміння цього права, в основі якого знаходиться людина як найвища соціальна цінність.

Такі підходи були застосовані Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду, зокрема, під час ініціювання перед Великою Палатою Верховного Суду питань відступу від правових позицій Верховного Суду України та вирішення виключних правових проблем в ухвалах від 02 квітня 2019 року у справі № 510/1286/16-а (щодо строків звернення до адміністративного суду у соціальних спорах), від 25 жовтня 2019 року у справі № 520/15025/16-а (щодо атестації робочого місця) та від 08 листопада 2019 року у справі № 815/1226/18 (щодо соціального захисту громадян, які перебувають за межами України).

Ті, на перший погляд, неоднакові підходи Конституційного Суду України до питання права на соціальний захист об'єктивно зумовлені діалектичною боротьбою між індивідуальним та загальним, в основі першого лежать положення статті 95 Конституції України (намагання держави при визначенні законів та інших нормативно-правових актів забезпечувати справедливий, неупереджений розподіл суспільного багатства між громадянами, територіальними громадами враховувати загальносуспільні потреби, необхідність забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя), а в основі другого – положення, зокрема, статей 1, 3, 13, 16, 17, 24, 25, 36, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 52 Основного Закону, згідно з якими Україна є соціальною державою, в якій людина визнається найвищою соціальною цінністю).

ВИСНОВКИ

1. Право на соціальний захист є комплексним гарантованим Конституцією України невідчужуваним основоположним правом, яке, за загальним правилом, має абсолютний характер (не залежить від внесення змін до законів або фінансових можливостей держави) та за жодних умов не може бути скасоване, а його обмеження не допускається, крім випадків, передбачених Конституцією України.

ВИСНОВКИ

2. Конституція України безпосередньо закріплює низку концептуальних видів гарантій, спрямованих на реалізацію статусу України як соціальної держави та, відповідно, права кожного на соціальний захист, яке досить тісно пов'язане з правом на життя (стосується підтримки найбільш уразливих категорій громадян), материнства (стосується підтримки жінок), а також національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України (стосується підтримки військовослужбовців та членів їх сімей).

ВИСНОВКИ

3. До таких видів гарантій відноситься: унормування прямих зобов'язань держави щодо гарантування права на соціальний захист; виділення окремих груп громадян, які мають безумовне право на соціальний захист; встановлення мінімальних стандартів соціального захисту з урахуванням потреб кожної категорії суб'єктів соціального захисту; закріплення конкретних механізмів реалізації зобов'язань держави у сфері соціального захисту; визначення непрямих фінансових механізмів, які повинні гарантувати з боку держави право на соціальний захист; окреслення інших допоміжних конституційних механізмів, спрямованих на забезпечення гарантій реалізації в Україні права на соціальний захист; покладення на шість окремих суб'єктів повноважень щодо забезпечення реалізації особою права на соціальний захист та, відповідно, унормування дворівневої системи на загальнодержавному та місцевому рівнях.

Використані джерела:

1. Берназюк Ян. Законодавство у сфері соціального захисту потребує кодифікації. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/118729-zakonodavstvo-u-sferi-sotsialnogo-zakhistu-potrebuye-kodifikatsiyi>
2. Берназюк Ян. Конституційні гарантії судового захисту соціальних прав та можливість їх обмеження процесуальним строком. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/173256-konstitutsiyni-garantiyi-sudovogo-zakhistu-sotsialnikh-prav-ta-mozhlivist-yikh-obmezhennya-protseusualnim-strokom>
3. Берназюк Ян. Особливості обчислення строків звернення до адміністративного суду для захисту соціальних прав // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Серія Право. – Випуск 50. – Т. 2. – С. 7-11. URL: <http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/index.php/archiv?id=163>
4. Берназюк Ян. Темпоральні межі судового захисту соціальних прав // Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції» (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ: 2020. 424 с. – С. 150-157. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/3_MNPK_Int.pdf
5. Берназюк Ян. Аналіз судової практики розгляду пенсійних та інших соціальних спорів в аспекті застосування строків звернення до суду. URL: <http://www.nsj.gov.ua/ua/news/osoblivosti-rozglyadu-sotsialnih-ta-pensiynih-sporiv/>
6. Берназюк Ян. Нові підходи Верховного Суду до захисту права на пенсію громадян України, які проживають за її межами (між принципами законності та справедливості). URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/175514-novi-pidkhodi-verkhovnogo-sudu-do-zakhistu-prava-na-pensiyu-gromadyan-ukrayini-yaki-prozhivayut-za-yiyi-mezhami-mizh-printsipami-zakonnosti-ta-spravedlivosti>

Використані джерела:

7. Берназюк Ян. Презентація на тему «Аналіз судової практики розгляду пенсійних та інших соціальних спорів в аспекті застосування строків звернення до суду» (м. Дніпро, 23 червня 2020 року, періодичне навчання для суддів апеляційних та окружних адміністративних судів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації на загальноукраїнському семінарі на тему: «Розгляд пенсійних та інших соціальних спорів», організоване Дніпровським регіональним відділенням Національної школи суддів України. URL: <http://www.nsj.gov.ua/ua/training/programi-dnipropetrovsk/23-cherivnyia-2020-r-programa-zagalnoukrainskogo-seminaru-na-temu-rozglyad-pensiynih-ta-inshih-sotsialnih-sporiv/>
8. Берназюк Ян. Презентація на тему: «Конституційне право на соціальний захист в Україні в світлі положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (м. Одеса, 18 грудня 2020 року, загальноукраїнський семінар для суддів апеляційних та окружних адміністративних судів на тему "Судовий захист соціальних прав: новітня практика Верховного Суду", організований Одеським регіональним відділенням Національної школи суддів України URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bernazuk_.pdf <https://court.gov.ua/archive/1046521/> <http://nsj.gov.ua/ua/news/novitnya-praktika-verhovnogo-sudu-v-sudovomu-zahisti-sotsialnih-prav/>
9. Берназюк Ян. Презентація на тему: «Спори у сфері захисту прав пенсіонерів, які проживають за кордоном» (м. Київ, 19 березня 2021 року, III Міжнародна науково-практична конференція на тему «Соціальні права та їх захист адміністративним судом» URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1093017/> https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prezent_Bernazjuk_pensia.pdf?fbclid=IwAR2gyHgylrQ9L2XhE83zyBlhM4RbEgDTjCno3_32Lgmi0WU9hsxb_pz0fg
10. Берназюк Ян. Конституційні гарантії реалізації в Україні права на соціальний захист / Застосування судами Конституції України: доктрина і практика. - Упорядники: А.А. Єзеров та Д.С. Терлецький, Київ: ВАІТЕ, 2022. - 602 с. - С. 442-470. URL:<https://constitutionalist.com.ua/zastosuvannia-sudamy-konstytutsii-ukrainy-doktryna-i-praktyka-zmist/>

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України» (справа про комунальні послуги) № 2-рп/99 від 2 березня 1999 року.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Міністерства внутрішніх справ України і Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини сьомої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа щодо права на пільги) № 8-рп/99 від 6 липня 1999 року
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 93 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу другого пункту 2 про визначення стажу наукової роботи «з дати присудження наукового ступеня або присвоєння вченого звання» Постанови Кабінету Міністрів України "Про перелік посад наукових працівників державних наукових установ, організацій та посад науково-педагогічних працівників державних вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, перебування на яких дає право на одержання пенсії та грошової допомоги при виході на пенсію відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 27 травня 1999 року (справа щодо стажу наукової роботи) від 19 червня 2001 року N 9-рп/2001
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 11 Закону України «Про зв'язок» та окремих положень статті 4 Закону України «Про підприємництво» (справа про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги) № 10-рп/2001 від 20 червня 2001 року.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 58, 60 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 2, 3, 4, 5, 8, 9 частини першої статті 58 Закону України «Про Державний бюджет України на 2001 рік» і підпункту 1 пункту 1 Закону України «Про деякі заходи щодо економії бюджетних коштів» (справа щодо пільг, компенсацій і гарантій) № 5-рп/2002 від 20 березня 2002 року.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 9 Закону України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» (справа про друковані періодичні видання) № 6-рп/2004 від 16 березня 2004 року.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, четвертої статті 59 Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» (справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів) № 7-рп/2004 від 17 березня 2004 року.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року N 19-рп/2004

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 44, 47, 78, 80 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» та конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 78 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (справа про зупинення дії або обмеження пільг, компенсацій і гарантій) № 20-рп/2004 від 1 грудня 2004 року.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, другої статті 2 Закону України «Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування» (справа про надання допомоги по тимчасовій непрацездатності) від 17 березня 2005 року N 1-рп/2005
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) від 11 жовтня 2005 року N 8-рп/2005.
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 і 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) першого речення пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до статті 43 Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» та про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 43, статей 51, 55, частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а також за конституційними зверненнями Комітету по захисту прав військовослужбовців та працівників Міністерства внутрішніх справ України і Служби безпеки України «За справедливість», Партії розбудови, правозахисту недержавних організацій України «Партія правозахисту», Української спілки ветеранів Афганістану, громадян Токаря Степана Семеновича, Іорданова Пилипа Феодосійовича про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 43, статей 51, 55, частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (справа про перерахунок пенсій військовослужбовців) від 14 червня 2007 року № 3-рп/2007.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 36, пунктів 20, 33, 49, 50 статті 71, статей 97, 98, 104, 105 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про гарантії незалежності суддів) № 4-рп/2007 від 18 червня 2007 року.
14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про соціальні гарантії громадян) № 6-рп/2007 від 09 липня 2007 року.
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1-4, 6-22, 24-100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України) від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008
16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту «б» підпункту 4 пункту 3 статті 7 Закону України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», пункту 1, абзацу третього пункту 5, пункту 9, абзаців другого, третього пункту 10, пункту 11 розділу I Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» (справа про страхові виплати) від 08.10.08 № 20-рп/2008

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Кабінету Міністрів України про офіційне тлумачення положення частини другої статті 95 Конституції України та словосполучення «збалансованість бюджету», використаного в частині третій цієї статті (справа про збалансованість бюджету) від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008
18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення» (справа про допомогу по безробіттю звільненим за угодою сторін) № 9-рп/2009 від 28 квітня 2009 року.
19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 10 Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян» від 8 вересня 2009 року № 19-рп/2009.
20. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини першої статті 49, другого речення статті 51 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 07.10.2009 № 25-рп/2009

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

21. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами» № 19-рп/2010 від 09 вересня 2010 року
22. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26.12.11 № 20-рп/2011
23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України № 3-рп/2012 від 25 січня 2012 року
24. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи“, статті 138 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 103, 109, 131, 132, 135, 136, 137, підпункту 1 пункту 2 розділу XII «Прикінцеві положення», абзацу четвертого пункту 3, абзацу четвертого пункту 5 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 10-рп/2013 від 19.11.2013.
26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Пастух Зінаїди Іванівни щодо офіційного тлумачення положення частини тринадцятої статті 37 Закону України «Про державну службу» в системному зв'язку з положеннями пункту 2 частини першої, частини другої статті 40 Кодексу законів про працю України, статті 21 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» № 11-рп/2013 від 26 листопада 2013 року
27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Вадима Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 4-рп/2015 від 13.05.2015 року
28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу сьомого частини дев'ятої статті 11 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (справа про припинення виплати допомоги при народженні дитини) від 08.06.2016 № 3-рп/2016

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

29. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та положень пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» (справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці) № 4-рп/2016 від 8 червня 2016 року
30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 8 липня 2016 року № 5-рп/2016
31. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 7-рп/2016 від 20 грудня 2016 року
32. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання) № 1-р/2018 від 27 лютого 2018 року

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

33. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII № 5-рп/2018 від 22 травня 2018 року
34. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 2-7, 12 та 14 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII № 6-р/2018 від 17 липня 2018 року
35. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 7 розділу II Закону України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» № 9-рп/2018 від 7 листопада 2018 року
36. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII (справа про соціальний захист ветеранів війни та членів їхніх сімей) № 12-р/2018 від 18.12.2018

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

37. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про пенсійне забезпечення» та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про пенсійне забезпечення», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про державну службу», «Про судову експертизу», «Про Національний банк України», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про статус народного депутата України», «Про дипломатичну службу», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про Кабінет Міністрів України», «Про прокуратуру», а також Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 року № 379/95-ВР № 2-р/2019 від 04.06.2019
38. Рішення Конституційного Суду України (Другий Сенат) за конституційними скаргами Скрипки Анатолія Володимировича та Бобиря Олексія Яковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» № 1-р(II)/2019 від 25 квітня 2019 року.
39. Рішення Конституційного Суду України Другий Сенат у справі за конституційними скаргами Данилюка Степана Івановича та Литвиненка Олексія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини двадцятої статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII № 7-р(II)/2019 від 13 грудня 2019 року
40. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень розділу I, пункту 2 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213-VIII № 1-р/2020 від 23 січня 2020 року.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

41. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020
42. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України № 3-р/2020 від 27.02.2020
43. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України від 26 березня 2020 року № 6-р/2020
44. Рішення Конституційного Суду України Перший Сенат у справі за конституційною скаргою Зінченка Сергія Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 3 частини першої статті 97 Закону України «Про Національну поліцію» № 3-р(І)/2020 від 22 квітня 2020 року

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

45. Рішення Конституційного Суду України Другий Сенат у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VII № 5-р(II)/2020 від 18 червня 2020 року.
46. Рішення Конституційного Суду України Велика Палата у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», положень частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020
47. Рішення Конституційного Суду України Велика Палата у справі за конституційними скаргами Давимоки Олександра Григоровича, Бойка Миколи Вікторовича, Крюка Володимира Миколайовича, Токаренка Віталія Леонідовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 частини першої статті 97 Закону України «Про Національну поліцію» від 22 жовтня 2020 року № 12-р/2020
48. Рішення Конституційного Суду України Другий Сенат у справі за конституційною скаргою громадянина України Дяченка Олександра Миколайовича та інших громадян України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII від 7 квітня 2021 року № 1-р(II)/2021

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

49. Рішення Конституційного Суду України Велика Палата у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 6 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР у редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII, частини шостої статті 96 Кодексу законів про працю України в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII (про мінімальний посадовий оклад (тарифну ставку) від 15 липня 2021 року № 2-р/2021
50. Рішення Конституційного Суду України Другий Сенат у справі за конституційною скаргою Поліщука Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 статті 16-3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (справа про посилений соціальний захист військовослужбовців) від 6 квітня 2022 року № 1-р(II)/2022

Верховний
Суд

Дякую за увагу!